

Шевченко Т. М.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ПОРТРЕТНИЙ ЕСЕЙ У ТВОРЧОСТІ СТЕПАНА ПРОЦЮКА (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЗБІРОК «ВІДКИНУТІ І ВОСКРЕСЛІ», «ГІРКИЙ СВІТ, СОЛОДКИЙ СВІТ»)

У статті проаналізовано дві збірки С. Процюка «Відкинуті і воскреслі» та «Гіркий світ, солодкий світ», що містять есеї-портрети митця про митця, виконані за допомогою засобів імпресіоністичного письма з характерною для цієї дискурсивної практики настановою на фіксацію суб'єктивного враження автора як письменника та есеїста про особистість і творчість певного українського літератора. Простежено, що всі есеї невеликі за обсягом, фрагментарної структури, у них немає докладних біографічних даних, дат, довідкової інформації. Біографії митців подаються окремими штрихами, мазками, що їх автор вважає за необхідне представити і виділити. З огляду на це зроблено висновок про імпресіоністичну природу портретної есеїстики С. Процюка, адже суб'єктивна його настанова на фіксацію миттєвих вражень про письменника та його творчість закономірно призвела до суттєвої редукації біографічного елемента в есеях-портретах і лаконічного обсягу самих творів. Есеї С. Процюка позначені тим, що в них вихоплюються окремі, розрізнені, часто не найсуттєвіші факти біографії письменника, але суб'єктивно вагомі для самого автора, ті, що вразили його найбільше. Це вповні компенсується підвищеною роллю емоційної тональності, перевагою асоціативності над фактажністю, що властиво імпресіоністичній поезії. Імпресіоністичні інтенції також проявляються у назвах збірок та заголовках окремих есеїв, довільній композиційній організації обох книг, посиленій ролі суб'єктивного начала в самих техніках портретування. Зроблено висновок, що літературний есей С. Процюка – своєрідний згусток особистого міркування й реальних біографічних фактів, з-поміж яких обираються лише найголовніші та переконливі, що й постають точкою відліку рефлексії. При цьому звернено увагу, що немає підстав вважати самого С. Процюка-есеїста імпресіоністом. Він лише користується імпресіоністичними техніками для передачі безпосереднього відчуття і авторського враження від творчості обраного для представлення митця.

Ключові слова: есей, збірка, портрет, імпресіонізм, заголовок, композиція, суб'єктивність.

Постановка проблеми. Портретний есей – доволі поширена дискурсивна практика в сучасному українському письменстві. Портрети-есеї, у яких автор крізь призму власного досвіду та в системі координат власного ідіостилу презентує своєрідну художню модель конкретної людини, що уособлює певний соціум, є доволі поширеним варіантом есеїстичної рефлексії в українській літературі початку ХХІ ст. Конкуренцію таким практикам у сучасному письменстві може скласти хіба що подорожня есеїстика, котра часто стає підґрунтям і автобіографічної, і літературно-критичної есеїстичної творчості тощо.

Поважне місце в цьому масиві текстів посідає портретна есеїстика митця про митця: автор-письменник створює портретний образ того чи того літератора минулого і сучасності, тож має можливість оцінити його творчість, продемонструвавши й особисті пріоритети з влас-

ного творчого погляду, зсередини, привідкривши таємниці закулісного буття Homo Artisticus, часто незрозумілого читачеві чи критику. «Тут важливі, цінні деталі й примітки власне митця – людини, що аналізує не ззовні, а зсередини, котра уважна до нюансів, прикметних виключно для письменника, зсередини активно зануреного в літературну діяльність» [4, с. 439]. Відтак есеї Ю. Андруховича про Т. Шевченка, Т. Прохаська про Ю. Іздрика, І. Лучука про Н. Гончара, В. Даниленка про Ю. Гудзя, О. Забужко про Лесю Українку, К. Москальця про І. Римарука, І. Неборака про І. Франка тощо можуть слугувати цінним джерелом інформації і про того, хто стає об'єктом портретування, і про того, хто, власне, і вдається до есеїстичних практик, бо, зрештою, автор есею, про що б чи про кого б не писав, все одно пише про себе, розкриває власне ество за вимогами самого жанру есею. Тож есей «митця про митця» як предмет

подвійної оптики портретування сьогодні може стати предметом спеціальних досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивчення літературного портрета і портретного есею має певні традиції в українському літературознавстві (І. Василенко, М. Воронова, А. Галич, Т. Шевченко, М. Штолько тощо). Приміром, М. Штолько, осмислюючи портретну есеїстику В. Шкляра, зауважує, що вона «відзначається багатокomпонентністю, ухилом на відображення мистецького кола, окремими біографічними деталями, авторською присутністю, художньо-енциклопедичними описами, лейтмотивністю заголовків, використанням принципу емоційної фіксації першого враження, подеколи прив'язкою до географічного простору» [5, с. 125]. Осмислення художньої майстерності прози С. Процюка, його есеїстики, зокрема, має місце у працях І. Бондаря-Терещенка, Х. Букаччук, Б. Пастуха, О. Солов'я, Т. Шевченко, Р. Харчук, О. Юрчука тощо.

Постановка завдання. Нашу увагу привернули збірки есеїв С. Процюка «Відкинуті і воскреслі» та «Гіркий світ, солодкий світ» про митців минулого, гідних, на думку Степана Процюка, його власної есеїстичної рефлексії. Ці збірки ще не були об'єктом літературознавчого осмислення. Перша збірка об'єднує портретні есеї про митців, «долі яких вражають не менше за творчість» [2, с. 4], друга присвячена портретам митців-класиків. Обидві збірки мають схожу композицію: перша частина присвячена власне митцям, друга об'єднує Процюкові есеї про письменницьку творчість, долю, вподобання, погляди тощо, третя містить інтерв'ю з самим автором збірок, тож маємо ще третій варіант есеїстичних рефлексій про письменницьку справу як ремесло, творчість і засіб існування творчої людини сучасності.

Виклад основного матеріалу. Есеї С. Процюка про митців, звісно, є найціннішою частиною обох видань. Перший розділ в обох книгах скомпоновано за хронологічним принципом. Приміром, книгу «Гіркий світ, солодкий світ» відкриває есей про Т. Шевченка, а завершує твір про В. Карп'юка, сучасника С. Процюка. Кожному митцеві присвячено окремий есей. Назви кожного твору – це лаконічні образні портретні характеристики того чи того митця, як його бачить автор, адже принциповим є факт того, як саме С. Процюк бачить місце певного автора на літературній мапі України. Назви есеїв україномовні, у них акцентується установка на медитативне споглядання творчості обраного для рефлексії українського письменника, на розкриття того, що ховається за

видимістю його ззовні і прихованістю його зсередини. Відтак, приміром, назви «Багатоликий» про Віктора Петрова, «Найконтroversійніший» (про Володимира Винниченка), «Людина-смолоскип» (про Бориса Антоненка-Давидовича) свідчать про поважну роль суб'єктивного начала в портретній характеристиці, акцентування уваги на емоційному складнику цієї характеристики, бажання передати відчуття, емоції, настрої, викликані причетністю до видатного митця минулого і сучасності. При цьому назва обов'язово перепрочитується в самому тексті, образно обігрується. Наприклад, в есеї про Бориса Антоненка-Давидовича читаємо: «Схиляю голову перед ще значною мірою неосмисленим подвигом Бориса Антоненка-Давидовича для України і її культури. Він до кінця й самовіддано любив відкинуту й поневажену Матір. Можливо, її містичні сили допомогли йому вистояти та світити тихим харизматичним сяйвом там, де це було неможливо» [3, с. 48].

Слід звернути увагу, що всі есеї невеликі за обсягом, фрагментарної структури. У творах немає докладних біографічних даних, дат, докладної довідкової інформації. Біографії митців подаються окремими штрихами, мазками, що їх автор вважає за необхідне представити. Суб'єктивна, імпресіоністична настанова С. Процюка на фіксацію власних вражень від письменника та його творчості закономірно призвела до суттєвої редукції біографічного елемента в есеях-портретах і лаконічного обсягу самих творів, які не перевищують 3-4 сторінок. У цей обсяг авторів вдається втиснути знакові аспекти життя письменника, коротко схарактеризувати його творчість, усвідомити його місце в літературному процесі минулого та сучасності, дати оцінку авторів з власного погляду і, в окремих випадках, поміркувати про саму сутність письменницької творчості як явища екзистенційного стибу. Тож імпресіоністична поетика творів, заґрунтована на фрагментарності, штриховій стилістиці презентації фактів, акцентуванні передачі власного сприйняття, уривчастих судженнях тощо якнайкраще підходить для цього. Есеї С. Процюка позначені тим, що в них вихоплюються окремі, розрізнені, часто не найсуттєвіші факти біографії письменника, але суб'єктивно вагомі для самого автора, ті, що вразили його найбільше. Приміром, говорячи про Ольгу Кобилянську, письменник зупиняється на окремих її творах, розповідає як вона тяжко помирала, кого кохала, з ким товаришувала тощо. Зображення життя видатної письменниці, з одного боку, рясніє прізвиськами (Осип Маковей, Леся Українка), назвами творів

(«Земля», «В неділю рано зілля копала», «Апостол черні», «Людина»), що віддзеркалює її життя мозаїчно, але, з іншого боку, ці прізвища і назви вплетено в загальну канву розповіді штрихоподібно, без докладної деталізації та додаткового інформування чи рефлексії. Автор відтворює лише біографічну канву, йому набагато важливіше відтворити власний образ письменниці, поміркувати про її місце на літературній мапі сучасної України з власного погляду та показати значення її творчості для сучасного читача, як він його бачить: «Наївна (?) Ольга Кобилянська колись у повісті (часто називають і романом) «Земля» вірила, що нас порятують лише тоненький шар культури. Знаєте, ми мали так багато культурних пасіонаріїв із нещасливими долями, що Україна мала би вже стати великим князівством благодаті!..» [3, с. 41].

Ми не можемо назвати С. Процюка-есеїста імпресіоністом, однак мусимо неодмінно визначити, спираючись на есеї обраних для аналізу збірок, імпресіоністичну настанову автора на передачу безпосереднього відчуття і миттєвого враження від творчості автора. При цьому оцінка С. Процюком самої творчості певного письменника не є миттєвою, адже постає наслідком глибинного осмислення, особистісного переживання як пересічного читача та письменника водночас, однак відтворення цієї оцінки засобами есеїстичного письма неодмінно показує імпресіоністичні інтенції вираження, на що вказують декілька чинників.

По-перше, назви збірок. Як відомо, «назва акумулює в собі художній задум, ідейний зміст твору, становить його візитну картку. Якщо шукати в творі найважливіше слово чи словосполучення, то ним, безперечно, треба визнати назву твору» [1]. Віддієслівні іменники «відкинуті і воскреслі» відтворюють динамічний характер суспільного і читацького ставлення до обраної групи авторів, котрі постали об'єктом есеїстичної обсервації, мовляв, вони пережили докорінно полярні стани у власному творчому житті: від забуття, непорозуміння до всезагального визнання і навпаки, тож у назві збірки прочитується ідея динамічності, плинності, поступу та регресу водночас. Назва «Гіркий світ, солодкий світ» також передає ідею супротивності життєвих перипетій, котрі випадають на долю письменника минулого та сучасності: С. Процюк цієї назвою декларує ідею змінності, асистемності буття справжньої творчої особистості, котра а пріорі приречена на визнання й забуття, лаври і терна, що легко замінюють одне одного, уже самою своєю мистецькою сутністю. Обидві назви

передають ідею багатовимірності людини, митця передусім. Обраний для відтворення стан письменника (наприклад, «Розіпнутий» – про Миколу Куліша чи «Наймолодший і найсумніший» – про Архипа Тесленка) усвідомлюється лише як один із обраних станів, однак акцентований як знаковий, показовий. Цим автор обох книг хоче сказати, що український митець, явлений у різних варіаціях, не тільки по-різному ідентифікується, а й наділений множинністю ідентифікацій, здатних змінювати і доповнювати одне одного. Тож ці ідентичності поєднуються, характеризують творчу людину не з різних аспектів, а з однієї – проте по-різному. Відповідно кінцевої ідентифікації просто не може бути, а це підґрунтя імпресіоністичної поетики як такої.

Обома назвами автор ніби попереджає: не існує «чистої» характеристики художньої творчості, як і не існує «чистої», «причесаної» біографії митця, адже вона завжди в обрії того, хто її інтерпретує та дає оцінку, і, до того ж, на її якість впливає стан і світогляд того, хто наважується це здійснювати. Відтак авторська – С. Процюкова – версія осмислення мистецької творчості та діяльності і є об'єктом есеїстичного осягнення у двох збірках автора, зовні скомпонованих за єдиним принципом. Обидві назви акцентують увагу на медитативному спогляданні, на розкритті прихованої за зримістю миті осягнення того, «хто жив тільки літературою і заради літератури» [2, с. 10].

По-друге, композиційна організація збірок. С. Процюк розташував есеї у довільному порядку. Єдиний принцип, який простежується в компонованні обох книг – хронологічний: відтак починаючи твором про Івана Нечуя-Левицького і завершуючи есеєм про Ігоря Римарука («Відкинуті і воскреслі»), як і розпочинаючи есеїстичною оповіддю про Тараса Шевченка і завершуючи рефлексією про Василя Карп'юка («Гіркий світ, солодкий світ»), автор створює ілюзію бодай зовнішньої системності, хоча насправді твори можна легко переставити, замінити, адже кожен твір – самодостатній ескіз про творчість видатного українського митця, котрому в житті довелося робити нелегкий вибір або проходити інші випробування долею. Тому в цілому обидві книги являють собою каскад імпресіоністських літературних портретів, своєрідний калейдоскоп авторських відчуттів, безпосередніх вражень, образів, що виникають несподівано (наприклад, Миколу Зерова названо «непривітаним», а Євгена Плужника «просвітленим»). Задача С. Процюка щодо обох збірок – зафіксувати й розвинути єдине

есеїстичне переживання, позначити палітру почуттів, емоцій, що викликають митці, обрані з-поміж інших для обсервації. Таку структуру книги до певної міри можна порівняти з серією імпресіоністських картин, котрі зображують один і той же об'єкт, явище в різний час доби, у різних станах чи ситуаціях, що було викликане концептуальною ідеєю змінності та плинності світу, котра до того ж корелюється з палітрами авторських почуттів і настроїв. Тож у цілому збірки С. Процюка, як і картини імпресіоністів, подрібнюючись на окремі мазки, являють собою єдність усіх складників, формуючи єдиний образ українського Митця, доля якого просто не може бути легкою в силу національної приналежності і творчої боротьби за право писати і створювати художні образи. З огляду на це С. Процюк скомпонував есеї, не беручи до уваги зовнішній успіх письменників: портрети розташовуються в тісному зв'язку з особистими смаками і перевагами самого автора. Саме тому в одній когорті опинилися Іван Франко («Гулівер у країні ліліпутів»), Микола Бажан («Танець янгола і диявола»), Михайло Стельмах («Чужий серед своїх») і Павло Тичина («Геній із замерзлим серцем»). Так, зокрема, пишучи про останнього, С. Процюк узагальнює таке: «Поет – переважно не лицар і не воїн. Те, на що він здатний, він робить без нагадувань. Те, чого він жахається або до чого відчуває непереборну огиду, він робитиме хіба що ціною синдрому Галілея, тобто позірної, про людське око, втрати честі» [2, с. 37].

По-третє, літературні есеї, представлені у двох збірках, не ставлять за мету розповісти біографії митців системно і цілісно. Тексти С. Процюка обсягом 4-5 сторінки, аж ніяк не демонструють скрупульозного вивчення документальних джерел життя того чи того митця, не виявляють знання глибинних чинників, які вплинули на формування його письменницького таланту, не демонструють запрограмований пошук вкорінених зв'язків біографічних фактів і творчості автора. Уся ця закулісна робота, звісно, має місце, однак опиняється за лаштунками самого створення есеїстичного тексту, залишаючи в ньому винятково міркування, роздуми, осмислення, подекуди доповнені штрихами письменницької біографії і розріджені ескізами інтерпретації їхньої творчості. Ось, приміром, в есеї «Переможець не отримує нічого» про Григіра Тютюнника читаємо: «Григір Тютюнник не був відкритим борцем із радянською владою... Його проза була чужою радянським поняттям про життя. Він просто не вміщався в тодішній соцреалістичний

канон. Його інакшість тонко відчували всі тодішні нездари з преміями й регаліями. Він був дивим докором їхньої порожнинності» [2, с. 87].

Есеї С. Процюка, презентовані у збірках «Відкинуті і воскреслі», «Гіркий світ, солодкий світ», постають одномоментним відгуком на прочитане й осмислене, є передачею власного сприйняття творчості без претензії на академічність (об'єктивність, обґрунтованість). Автор розповідає наче про себе самого (як письменника передусім!) крізь призму творчості іншого митця, наче вилучаючи написане з власної свідомості, дотичної до творчості іншого автора. Тож суб'єктивістська, імпресіоністична установка С. Процюка на фіксацію власних вражень від особистості і творчості того чи того письменника і призвела до суттєвої редукції біографічного елемента в есеїстичних портретах і скороченню їх обсягу, якщо брати до уваги традиційні портретні нариси (есеї) на кшталт «Моя Леся Українка» Ніли Зборовської. У традиційному портретному малюнку, зазвичай, докладно передаються біографічні обставини життя того чи того автора. Натомість в есеях С. Процюка людина стає об'єктом осмислення винятково як письменник, для якого творча настанова постає першоосновою буття і є його смыслом. Поодинокі штрихи біографії лише доповнюють обрану для зображення настанову показати митця як творчу особистість, котра увійшла в історію винятково як прибічник художнього слова, наприклад: «Не забуваймо, що Семенко намагався творити нову українську європейську літературу, «метамистецтво», з його тугою за мегаполісами, де зароджуються нові смисли... Він був справжнім фанатиком нового мистецтва, не шкодуючи ні себе, ні своїх дружин чи дітей, ні друзів... Я не його, зрозуміло, ні адвокатом, ні обвинувачем, хіба безпристрасним літописцем. Лише нагадую, який потужний новаторський талант, що приніс у нашу літературу верлібр, ми втратили на вішалниці Мордору у страшному 1937 році...» [2, с. 47]. Ми бачимо, що С. Процюк тут не реконструює важливі віхи і етапи життєвого шляху М. Семенка. Він обирає інший шлях до розуміння його таланту та творчості, акцентуючи увагу на окремих, але присутніх фактах біографії, суб'єктивно вагомих для нього самого, адже вони відгукнулися у його власній свідомості, породили судження про творчість, що стають наскрізною лінією есеїстичної оповіді. Наприклад, в есеї «Той, хто цурався слави» ідеться про Панаса Мирного, митця, який уникав публічності, не претендував на першість у когорті митців, проте цю першість

здобув власними творами. Автор протягом усього твору тримається есеїстичної оповіді про скромну вдачу Панаса Мирного, його байдуже ставлення до слави, намагається акцентувати увагу на самій його спадщині, котра митця сама зробила відомим і котра посіла вагоме місце в історії української літератури. При цьому головне для С. Процюка – власне бачення природи цієї неpubлічності, особисті переживання його творчості, занурення в неї зсередини: «Панас Мирний – цілком щиро!, без жодних домішок кокетства! – вважав, що літературна слава непотрібна письменнику, а його твори мають прокладати шлях до людських сердець набагато швидше від письменницького імені» [2, с. 12]. І далі: «Писав свої твори ночами, ніким не підтримуваний, замість відпочинку від остогидлих чиновницьких обов'язків... Але це вже був не обов'язок, а священнодійство, радісний стан його великого серця, душевний відпочинок, який, попри піднесення, додатково виснажував. Адже ніхто по-справжньому не може виміряти письменницьких енерговитрат, а ще й у несприятливих умовах» [2, с. 12]. Отож, ми бачимо, що об'єктом осмислення в цьому есеї постає не сам Панас Мирний, а його творчість як акт творіння, такий близький самому авторові, суб'єктивні враження есеїста, котрі породжують потік асоціацій про фундатора класики української літератури. Отже, літературний есеї С. Процюка – своєрідний згусток суб'єктивного міркування й реальних біографічних фактів, з-поміж яких обираються лише найголовніші та переконливі, що й постають точкою відліку есеїстичної рефлексії. У ній особистісні асоціативні образи, що виникають у свідомості критика в процесі читання («стримане, якесь чернече ставлення до власної персони», «високе християнське людинолюбство», «печальний чоловік»), виявляються набагато вагомішими за безпосередні біографічні відомості, оскільки

саме вони формують суцільний образ того, хто справді цурався слави, створюють загальне враження про нього. Не надто інформативні біографічні вкраплення в цьому творі можуть бути розцінені як запрошення читача до співтворчості щодо образу Панаса Мирного або ж до рефлексії з приводу його прозопису: «Незрима богиня слави й пошани вже безперешкодно одягала на холодну голову чиновника високого ранку за обов'язком і великого письменника за велінням серця лавровий вінок. Назавжди» [2, с. 14].

Варто також звернути увагу на ще одну ознаку імпресіоністичного письма С. Процюка: деталізовані описи й пояснення він влучно замінює метафорою, наочним образом, меткою короткою характеристикою, котра унаочнюється в назві есею або ж зустрічається в самому тексті твору. Тому, безперечно, привертають увагу читача вдалі заголовки творів на кшталт «Сталева ніжність великої душі» (Леся Українка) або «Людина-смолоскип» (Борис Антоненко-Давидович), які посилюють інтерес і до персоналій збірки, і до есеїстичної їх презентації.

Висновки. Отже, збірки «Відкинуті і воскреслі», «Гіркий світ, солодкий світ» являють собою есеї-портрети митця про митця, виконані за допомогою засобів імпресіоністичного письма з характерною для цієї дискурсивної практики настановою на фіксацію суб'єктивного враження С. Процюка як письменника та есеїста про особистість і творчість того чи того українського літератора. Посилення суб'єктивного начала проявилось в посутній редукції біографічних та пануванні власне есеїстичних технік у структурі портретів, а також у підвищеній ролі емоційної тональності та асоціативності над фактажністю. Також характерна ознака творів С. Процюка – їх лаконізм, що до певної міри корелює з точковою технікою імпресіоністів.

Список літератури:

1. Карпенко Ю. Назва твору як об'єкт ономастики (переважно на матеріалі творчості Миколи Бажана). URL: http://karpenko.in.ua/wp-content/uploads/2013/03/Nazva_tvoru_75.pdf (дата звернення 01.08.2022)
2. Процюк С. Відкинуті і воскреслі. Брустурів : Дискурсус, 2020. 192 с.
3. Процюк С. Гіркий світ, солодкий світ. Брустурів : Дискурсус, 2021. 176 с.
4. Шевченко Т. Есеїстика українських письменників як феномен літератури кінця XX – початку XXI ст. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 583 с.
5. Штолько М. А. Портретна рефлексія: митці як об'єкти есеїстичного осмислення В. Шкляра (на матеріалі книги «Треба спитати у Бога»). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021. Том 32 (71) № 3 Ч. 2. С. 120–125.

**Shevchenko T. M. PORTRAIT ESSAY IN THE WORKS OF STEPAN PROTSIUK
(BASED ON THE COLLECTION OF WORKS “THE REJECTED AND RESURRECTED”,
“THE BITTER WORLD, THE SWEET WORLD”)**

The article analyzes two collections of S. Protsiuk, “The Rejected and Resurrected” and “The Bitter World, the Sweet World”, which contain portrait essays of the writer about artists, made using the means of impressionistic writing with the tools of impressionist writing (as a characteristic of this discursive practice) with the record the author’s subjective impression as a writer and essayist about the personality and work of a certain Ukrainian writer. It was observed that all essays are small in volume, fragmentary in structure, they do not have detailed biographical data, dates, background information. Biographies of artists are presented with separate strokes, brushstrokes, which their author considers necessary to present and highlight. In view of this, a conclusion is made about the impressionistic nature of S. Protsiuk’s portrait essay writing, because his subjective instruction to capture momentary impressions of the writer and his work naturally led to a significant reduction of the biographical element in portrait essays and the laconic volume of the works themselves. S. Protsiuk’s essays are marked by the fact that they highlight individual, scattered, often not the most essential facts of the writer’s biography, but subjectively weighty for the author himself, those that impressed him the most. This is fully compensated by the increased role of emotional tonality, the preference of associativeness over factuality, which is characteristic of impressionistic poetics. Impressionist intentions are also manifested in the titles of the collections and the titles of individual essays, the arbitrary compositional organization of both books, and the enhanced role of the subjective principle in the very techniques of portraiture. It is concluded that S. Protsiuk’s literary essay is a kind of lump of personal reasoning and real biographical facts, from which only the most important and convincing ones are chosen, which become the starting point of reflection. At the same time, attention is drawn to the fact that there is no reason to consider S. Protsiuk the an impressionist essay writer. He only uses impressionistic techniques to convey a direct feeling and the author’s impression of the work of the artist chosen for representation.

Key words: essay, collection, portrait, impressionism, title, composition, subjectivity.